

Ivan Generalić, Poplava, 1959, ulje na staklu, 460x630 mm; vlasnik HMNU, Zagreb

EKSPERTIZA SLIKE IVANA GENERALIĆA "POPLAVA"

Ivan Generalić (1914-1992), rodonačelnik Hlebinske škole i hrvatske naive, jedan je od naših najznamenitijih slikara 20. stoljeća, uvaženi predstavnik figurativnih tendencija u doba prevlasti astratizma te klasik svjetske naive. Sustavno slika od 1930, a izlaže od 1931. godine.

Ponuđena slika *Poplava* nastala je u najznačajnijem umjetnikovu razdoblju nakon Drugoga svjetskog rata, potkraj pedesetih godina, kada su Generalićevo stvaralaštvo zahvatile znatne mijene – i to kako stilsko - morfoloških elemenata i poetike tako i nastojanja prema stanovitim simboličkim i fantastičnim rješenjima. Sve to rezultira slikama s brojnim alegorijskim i višeslojnim značajkama. Umjetnik dakle ne slika samo ono što vidi nego i ono što zna i zamišlja o prikazanom: pojmovna slika sve više potiskuje vizualnu te počinje prevlast imaginarnog.

Na ovom staklu sve je riješeno krajnje simplificirano, puristički: u donjoj trećini slike velike su zone poplavljena zemljišta, s tek nekoliko ogoljelih, bezlisnih, crnih stabala; u pozadini je potpuno prazan, sivozelenkasti i blago brežuljkast krajolik. Gotovo dvije trećine djela zaprema nebo – olujno, mračno i prijeteće, ispunjeno tmastim, zagasitim oblacima. U gornjem desnom dijelu kroz oblake nazire se kolut Sunca, dok iz lijevog dijela nadire u letu pet bijelih ptica (čaplja?). Suprotno kataklizmičkom ugođaju pejzaža (poplavljena prostranstva, pustoš, beživotna stabla), ova bijela stvorenja simboliziraju obnovu i ponovnu uspostavu Života. Na jednak simbolički način možemo odčitati sunčanu svjetlost što se pomalja iza zastrtoga oblačnog sloja: to je, uz bijele ptice, jedini životodajni akcent u ovoj hadskoj simfoniji.

Već iz ovoga šturog opisa jasno proistječe da slika ima niz dodirnih točaka s nekim drugim znamenitim Generalićevim djelima naznačenog razdoblja. Spomenimo ponajprije *Smrt Viriusa* (1959, vlasništvo Hrvatskog muzeja naivne umjetnosti), koju također karakteriziraju slični simplificirani elementi krajolika, poplavljeno zemljište i veliko nebo, te brojni simbolički naboji. Bajkovitost opisane poplave može se dovesti u svezu i s jednom od najljepših umjetnikovih bajki, pričom o Rogatom konju (1961, vl. obitelj Generalić): sličan im je način rješavanja oblaka, i u jednoj i u drugoj slici Sunce je pomračeno, i jedna i druga prožete su snažnim mirakuloznim nabojem.

Najveću pak srodnost otkrivamo sa slikom istog naslova, nastalu godinu dana kasnije i nešto manjeg formata, u vlasništvu HMNU-a. U toj jednako tako fascinantnoj elegiji vidimo također poplavljeno zemljište, bezlisna, ogoljela stabla, u prvom planu jednu uspravno stojeću i tajnovitu pticu i, u najudaljenijoj zoni, na obzorju, uski friz sitnog drveća unutar kojega u središnjem dijelu razaznajemo crkvu s visokim tornjem. U posljednjem je planu jednostavno nebo, čija blaga svjetlost više naviješta zoru nego suton. Sličnost ove dvije slike svjedoči da je riječ o dvije verzije iste teme, ali s nekoliko značajnih diferencijacija. Prvo je djelo dramatično, čak tragično, i njegov je glavni sadržajni naboj u prijetećem nebu; u drugom, blago osvjetljeni dio neba, živo zelena vegetacija na dijelu horizonta koji nije poplavljen, te simbolička prisutnost velike mirne ptice svjedoče o rađanju novog dana i pobjedi novog Života. U prvoj slici

sve je u pokretu, i oblaci i ptice; u drugoj sve je mirno: ptica ukočeno stoji, a nebo je čisto, bez oblaka, smireno.

Ledićeva Poplava izlagana je na nizu izložaba koje je taj uvaženi novinar, pisac i kolekcionar priredio početkom druge polovice 20. stoljeća – od Moderne galerije u Zagrebu 1963., Kostanjevice 1968., do njegova vjerojatno najambicioznijeg i najvećeg projekta, Böse schöne Welt, upriličenog u Gracu (Künstlerhaus und Kulturhaus) i Beču (Museum des 20. Jahrhunderts) 1975. godine. Na kraju, podsjetio bih na tezu Krste Hegedušića da se zbirka djela naivnih umjetnika Gerharda Ledića, pod nazivom Svijet naivnih, smatra najvećom i najpotpunijom u našoj zemlji. Iako je ta tvrdnja izrečena davnih šezdesetih godina prošlog stoljeća, i to u znatno drugačijim okolnostima negoli su današnje, ona je na nizu planova bila istinita. Da je Generalićeva Poplava pritom jedno od najvažnijih djela te kolekcije, također je nepobitna činjenica. Kako je riječ o vrhunskoj slici, i to jednoga od naših najvećih umjetnika te stožernog majstora naive, ovo bi se djelo moralo otkupiti za HMNU. Dugogodišnja je proklamirana politika popunjavanja zbirke naše institucije ponajprije najvršnjim, najkarakterističnijim i najreprezentativnijim djelima, i to ključnih, vrhunskih majstora. To je naime jedini način da zorno pokažemo – i dokažemo – iznimnu umjetničku vrijednost hrvatske naive.